

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертацію Шубіної Олени Павлівни

«Розвиток креативності вихованців у закладах позашкільної освіти засобами STEM-технологій»,

подану на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка
за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки

Актуальність дослідження визначається швидким розвитком науки та інформаційного простору, а також перенасиченістю ринків подібними продуктами. Це призводить до зростання інтересу суспільства до унікальних товарів, індивідуально розроблених дизайнерських рішень та брендів, які відрізняються від стандартних. Ця тенденція охоплює більшість сфер людської діяльності, підкреслюючи важливість креативного мислення та розробки нових продуктів.

З урахуванням цих факторів, щоб сприяти результативному процесу навчання, необхідне створення більш ефективного освітнього середовища. Освіта визначається як ключовий чинник розвитку інноваційної економіки України. Згідно з результатами наукових досліджень, креативність є властивістю кожної особистості, і питання полягає в тому, наскільки ця якість може бути реалізована та розвинена. Таким чином, безсумнівно, актуальною є проблема розвитку креативності сучасних школярів.

Зв'язок з науковими програмами, темами. Дисертація виконувалася в контексті реалізації завдань наукової теми кафедри професійно-педагогічної, спеціальної освіти, андрагогіки та управління Житомирського державного університету імені Івана Франка «Теоретичні та методичні засади науково-педагогічного супроводу обдарованої особистості» (реєстраційний номер 0110 U 002109).

Достовірність та обґрунтованість одержаних наукових результатів. Обґрунтованість результатів дослідження підтверджується логікою та виваженістю підходу до формування структури і змісту роботи для досягнення визначених дослідницьких завдань; обраними для їх реалізації науковими підходами (системний, особистісно-орієнтований, діяльнісний, компетентнісний, синергетичний, середовищний); глибоким науковим аналізом досліджуваного явища; репрезентативністю джерельної бази (представленою вітчизняними і зарубіжними науковими дослідженнями) та її науковим вивченням; широкою і якісною апробацією одержаних результатів на наукових заходах міжнародного і всеукраїнського рівнів (11 конференцій, у тому числі 9 міжнародних), значною кількістю публікацій (14 статей), в яких оприлюднено висновки дослідження.

На підставі ретельного аналізу концепцій "творчість", "творчі здібності" та "креативність" виокремлено та узагальнено їх особливості, що дає підстави стверджувати про значущу різницю між цими поняттями. У конкретному визначенні, творчість розглядається як унікальний процес, що спонукає до створення нового продукту, а основною ознакою творчої особистості є здатність

генерувати нові ідеї. Креативна особистість характеризується здатністю створювати конкретний новий результат чи продукт.

За допомогою методу контент-аналізу сформульовано визначення поняття "креативність": це здатність особистості встановлювати нові зв'язки між ідеями чи подіями, формувати нові навички та змінювати стилі поведінки, що призводять до нового, конкретного та корисного результату в заданих умовах.

Показники креативності вихованців закладів позашкільної освіти охарактеризовано через такі критерії як оригінальність формальна, розробленість-асиметрія, розробленість-деталізація, оригінальність тематична та назва. Розрахунок інтегральних показників креативності здійснюється за певним алгоритмом, наприклад, рівень креативності за Вільямсом представляє суму окремих критеріїв. Сумарна креативність розраховується як різниця між рівнем креативності за Вільямсом та оригінальністю тематичною.

Загальні результати діагностики рівня розвитку креативності на невербальному стимульному матеріалі представлені трьома показниками: формальний, змістовий і сумарний, який об'єднує ці два показники.

Чітко визначено потенціал у розвитку креативності вихованців в закладах позашкільної освіти. Розмаїття запропонованих видів діяльності надає можливість кожній дитині займатися улюбленою справою та розвивати власну креативність, що формує у закладі позашкільної освіти неповторне середовище, де діти не лише навчаються, а й спілкуються та розвивають свої таланти. Організаційні особливості, такі як високий рівень мотивації дітей, спеціальна матеріально-технічна база, включення дітей у креативне середовище, можливість розвиватися у власному темпі, відсутність жорсткого оцінювання, гнучкий механізм вибору навчальної програми педагогом, наявність спеціально підготовлених вузькопрофільних педагогів-практик, створюють сприятливі умови для розвитку креативності учнів.

Додатково, детально проаналізовано розвиток STEM-освіти в Україні та в іноземних країнах, а також розглянуто нормативно-правове забезпечення впровадження STEM у нашій державі. Виявлено, що інтегрований зміст STEM відображає мультидисциплінарний характер проблем реального життя, і STEM-освіта забезпечує вихованців навичками, що дозволяють встановлювати зв'язки між отриманими знаннями та проблемами реального світу.

Зокрема, застосування STEM-технологій в освітньому процесі сприяє розвитку креативності через практично орієнтований підхід. Це спонукає дітей до практичного використання набутих знань та їх свідомого застосування в різних сферах життя, включаючи ситуації, що вимагають нестандартних рішень. Враховано, що STEM-підхід до формування освітнього простору закладу створює умови для поєднання креативності, дослідницької та інноваційної діяльності, активно розкриваючи творчий потенціал дітей.

Наукова новизна і теоретичне значення одержаних результатів полягає в тому, що науково обґрунтовано та розроблено модель розвитку креативності вихованців закладів позашкільної освіти засобами STEM-технологій, яка має такі складові: методологічний компонент, ціннісно-мотиваційний компонент; організаційно-технологічний компонент, результативно-оцінний компонент.

Уточнено структуру креативності вихованців закладів позашкільної освіти, критерії та показники визначення її рівня. Проаналізовано сутність та відмінності понять «творчість» та «креативність». За допомогою методу контент аналізу сформовано авторське визначення поняття креативності з огляду на специфіку позашкілля. Встановлено зв'язок між позашкільною освітою та можливостями розвитку креативності дітей та молоді. Визначено критерії показники та охарактеризовано рівні креативності вихованців закладів позашкільної освіти. Розроблена та реалізована модель STEM-закладу освіти, відповідно до якої удосконалено освітній процес закладу позашкільної освіти шляхом наповнення структури новими гуртками, запровадженням STEM-технологій та наповнення новими сучасними засобами навчання.

Подальшого розвитку набули положення щодо впровадження в освітній процес закладів позашкільної освіти STEM-технологій та підготовка педагогічних працівників щодо їх реалізації.

Практичне значення дослідження полягає: у впровадженні інноваційних технологій, форм і засобів навчання у позашкіллі, які сприяють розвитку креативності вихованців, розробці курсу для підвищення кваліфікації керівників гуртків, спрямованого на підвищення кваліфікації педагогічних працівників щодо опанування ІКТ, необхідних для впровадження STEM. Удосконалено зміст науково-методичного забезпечення з питання реалізації STEM-освіти. Матеріали дослідження можуть бути використані в освітньому процесі адміністрацією, керівниками гуртків закладів позашкільної освіти, вчителів з образотворчого мистецтва, технологій, обслуговуючої праці, керівниками позакласних факультативів закладів загальної середньої освіти, викладачів курсів підвищення кваліфікації у системі післядипломної освіти.

Дані про відсутність текстових запозичень і порушень академічної доброчесності. Оригінальність тексту дисертації становить понад 90%. Наявні в роботі запозичення не мають ознак плагиату і є правомірними. Фактів про порушення академічної доброчесності не виявлено.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.

Позитивно оцінюючи дисертаційну роботу, наукове і практичне значення одержаних результатів, висловлюємо окремі зауваження дискусійно-рекомендаційного характеру, що потребують уточнень:

1. Наявний мультимедійний контент розроблених занять представлених у додатках можна надати у вигляді окремих методичних рекомендацій.
2. Робота мала б більш виражений характер у разі приділення достатньої уваги вивченню закордонного досвіду щодо розвитку креативності здобувачів неформальної освіти.
3. Аналізуючи представлені дані та методи дослідження в роботі, важливо визначити, наскільки вони відповідають науковим вимогам для вивчення впливу STEM-технологій на розвиток креативності. Суттєвою частиною ефективного дослідження є використання відповідних методів, що забезпечує об'єктивність та достовірність результатів. При цьому, враховуючи актуальні тенденції у науковому дослідженні, було б корисно додатково включити конкретні практичні приклади чи

емпіричні дослідження, які б допомогли підкріпити та поглибити отримані висновки. Такий підхід сприяє визначенню конкретного механізму впливу STEM-технологій на розвиток креативності та робить дослідження більш конкретним та практично значущим.

Відзначимо, що висловлені зауваження є дискусійно-рекомендаційними і не знижують науково-теоретичної й практичної цінності дисертації.

Відповідність дисертації вимогам, що передбачені пунктами 6-9 Порядку присудження ступеня доктора філософії. У цілому дисертація Шубіної Олени Павлівни є цілісною, самостійною, завершеною науковою працею на правах рукопису, яку виконано на актуальну тему з використанням наукових методів дослідження. Робота характеризується логічністю змісту, обґрунтованістю наукових положень і висновків, містить наукові теоретично-обґрунтовані результати, які мають наукову новизну, теоретичне і практичне значення, свідчать про особистий внесок здобувачки та достатньо повно представлені в наукових публікаціях. Дисертація відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (Постанова Кабінету Міністрів України №44 від 12.01.2022 р.), а її авторка заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки».

Рецензент:

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри комп'ютерних наук
та інформаційних технологій
Житомирського державного
університету імені Івана Франка

Олександр КРИВОНОС

ПІДПИС ЗАСВІДЧУЮ:
Начальник відділу кадрів Житомирського
державного університету
імені Івана ФРАНКА

